

Johanna Ojala-Niemelä sd

Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

PERUSTELUT

Rikoslain 20 luvun 1 §:ään esitetään lisättäväksi tarkennuksia, joiden tarkoituksena on liittää uhrin henkisen kypsymättömyyden hyväksi käyttäminen nykyistä selkeämmin raiskaustunnusmerkistön piiriin. Lisäksi esitetään rajattuja muutoksia, joilla korostetaan uhrin oman pätevän tahdonmuodostuksen merkitystä tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa.

Nykymuodossaan momentin mukaan raiskauksesta tuomitaan myös se, joka on sukupuoliyhteydessä toisen kanssa käyttämällä hyväkseen sitä, että toinen on tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan takia kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan.

Kriteeristö on aiheuttanut vaikeaa rajanvetoa suhteessa nuoren lapsen kypsymättömyyden hyväksi käyttämiseen. Riittävän nuoren lapsen ei voida katsoa olevan sillä tavalla kykenevä muodostamaan seksuaalista kanssakäymistä koskevaa tahtoaan, että hän voisi pätevällä tavalla antaa suostumuksensa. Tätä ei oikeuskäytännössä ole yleensä kuitenkaan pidetty voimassaolevan kriminaalisoinnin tarkoittamana muuna avuttomuutena, mikä on tarkoittanut, että tuomioistuin on joutunut arvioimaan varsin nuortenkin lasten antamaa suostumusta tunnusmerkistön täyttymiseen vaikuttavana tekijänä.

Tämän vuoksi momenttiin esitetään lisättäväksi maininta henkisestä kypsymättömyydestä yhtenä seikkana, joka ilmentää momentissa tarkoitettua rikostunnusmerkistön täyttävää kyvyttömyyttä tahdon muodostukseen tai sen ilmaisemiseen. Muutoksella on tarkoitus selkeyttää sitä, että uhrin nuoresta iästä johtuvan henkisen kehitystason hyväksi käyttäminen voi itsessään tehdä teosta raiskauksen.

Raiskauksen tunnusmerkistö täyttyisi näissä tapauksissa kolmen kriteerin pohjalta. Ensinnäkin vaadittaisiin henkistä kypsymättömyyttä. Toiseksi henkisen kypsymättömyyden olisi oltava selkeää, että uhri on siitä johtuen kykenemätön pätevästi muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan tai puolustamaan itseään. Kolmanneksi vaadittaisiin, että uhrin kanssa ollaan sukupuoliyhteydessä käyttäen hyväksi tätä tilaa.

Henkinen kypsymättömyys ei olisi sidottu mihinkään tiettyyn ikään, vaan asia olisi tuomioistuinten arvioitavissa. Henkisen kypsymättömyyden arviointiin voi vaikuttaa mm. tekijän huomattavasti uhrin vanhempi ikä tai muu auktoriteettiasema, joka osaltaan vielä heikentää uhrin kykyä

Lakialoite LA 18/2018 vp

omaan tahdonmuodostukseen. Kun tunnusmerkistö kuitenkin edellyttäisi, että uhri tuosta henkisestä kypsymättömyydestä johtuen on kykenemätön muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan tai puolustamaan itseään, on kypsymättömyyden oltava merkittävää. Tällöin puhuttaisiin useimmiten esimurrosikäisistä lapsista.

Kuten jo nykyisessä laissa mainittujen avuttomuuden muotojen kohdalla, rikostunnusmerkistö täytyisi henkisen kypsymättömyyden hyväksi käyttämisen kautta. Tämä tarkoittaisi, että tekijän on katsottava voineen ymmärtää uhrin avuttomuuden ja että tekijä on käyttänyt tätä avuttomuutta ja uhrin alisteista asemaa hyväkseen.

Mainittujen muutosten lisäksi 2 momentin tahdon muodostumista ja ilmaisemista koskevaan kriteeriin ehdotetaan vielä lisättäväksi vaatimus tämän tahdonmuodostuksen pätevyydestä. Tällä halutaan korostaa sitä, että arvioitaessa kriteeristön täyttymistä on arvioitava nimenomaan henkilön tosiasiallisia edellytyksiä muodostaa ja ilmaista tilanteessa tahtonsa vapaasti. Näin harkinnassa on annettava painoarvoa nimenomaan uhrin tosiasiallisille olosuhteille.

Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi järjestystä, jolla pykälässä esitetään tahdon muodostaminen, tahdon ilmaiseminen ja itsensä puolustaminen. Näin korostetaan, että raiskauksen tunnusmerkistön kannalta avainasemassa on teon kohteen oma tahto ja sen muodostaminen. Tahdon ilmaiseminen tai itsensä puolustaminen tahdon ilmaisuna ovat sitten seurausta tästä tahdosta, eikä tahdon ulkoisten ilmausten puuttumisen perusteella siten voida automaattisesti poissulkea kriminaalisoinnin kriteeristön täyttymistä.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain 20 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain (39/1889) 20 luvun 1 §, sellaisena kuin se on laissa 509/2014 seuraavasti:

Lakialoite LA 18/2018 vp

20 luku

Seksuaalirikoksista

1 §

Raiskaus

Joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa, on tuomittava *raiskauksesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Raiskauksesta tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväkseen sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan, henkisen kypsymättömyyden tai muun avuttoman tilan takia on kykenemätön pätevästi muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan tai puolustamaan itseään, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan.

Jos raiskaus huomioon ottaen uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat on kokonaisuutena arvostellen vähemmän vakava kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitetut teot, rikoksen tekijä on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Samoin tuomitaan se, joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla uhkauksella pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen. Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei sovelleta, jos raiskauksessa on käytetty väkivaltaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 4.5.2018

Johanna Ojala-Niemelä sd